

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NY

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM.

DR. PHIL., PRÆST.

FEMTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1869—71.

Efterretninger om M. Jon Jensen Kolding.

Af

Holger Fr. Rørdam.

Undertiden kan en ganske enkelt Begivenhed give en Mands Navn en vis Celebritet, som gjør, at man uvilkaarlig kommer til at spørge: hvad kan der ellers oplyses om denne Mand? veed man iøvrigt noget om hans Liv og Levned? Dette gjælder den i Overskriften nævnte Præst, Mester Jon Jensen Kolding. Den mærkelige Pressesag, som han i sin Tid havde, maa henlede Opmærksomheden paa ham. Og da jeg ser mig istand til at meddele noget mere om ham, end der ellers har været almindelig bekjendt, navnlig om den Retssag, der har bevaret hans Navn indtil vore Dage, skal jeg søge, saa godt det lader sig gjøre, at sammenstille hvad jeg har fundet.

Jon Jensen Kolding (Jonas Joannis Koldingensis) var vel ikke, som man af hans Tilnavn skulde antage, født i Byen Kolding — han beretter nemlig om sig selv, at han var født paa Landet — men hans Fødested laa dog sikkert nær ved den nævnte By. I sin Ungdom gik han i Ribe Skole, og da han havde gennemgaaet den, blev han Hører ved samme, vistnok inden han endnu havde besøgt noget Universitet, noget der ikke var ualmindeligt i det 16de Aarhundrede¹⁾. Omtrent ved Aaret 1566 eller

¹⁾ I den Gravskrift, Jon J. Kolding forfattede over sig selv (Fyhn, Efterretn. om Kjøbst. Kolding, S. 103), skrev han:

lidt tidligere er han formodentlig bleven Rektor ved Kolding Skole. Ifølge en samtidig Kilde lod Enkedronning Dorothea, der boede paa Koldinghus, nemlig i det nævnte Aar opføre en ny Skolebygning her¹⁾ efter Tilskyndelse af den som dramatisk Forfatter og Psalmedigter bekendte Borgmester Søren Kjær (Paludanus) eller Skriver i Kolding²⁾, og ved den Lejlighed forsynede Jon J. Kolding,

Linde gravi nixu laxavit viscera mater,
 Agrestem agresti me genuitque loco,
 Sed schola Ripensis studiis nutritiv honestis,
 Doctus ubi pariter mox alios docui.

¹⁾ Braunii Theatrum urbium. Lib. V. (Stedet anført hos Fyhn, anf. Skr. S. 97). De ældste Efterretninger om Kolding Skole hos Ingerslev (Bidrag til Kolding lærde Skoles Hist. 1846) og hos Fyhn (a. Skr.) ere temmelig forvirrede. Det kan neppe betvivles, at Byen har haft en latinsk Skole ialfald lige siden Reformationen. Kilderne sige heller ikke, at Dronning Dorothea funderede Skolen, men at hun lod opbygge (construxit s. exstruxit) en ny Skole-(bygning).

²⁾ Udaf denne Mand gjør Ingerslev og tildels Fyhn to Personer, nemlig Borgmester Søren Kjær og Amtsskriver Søren Schriver, hvad naturligtvis er urigtigt. Søren Kjær var født i Ribe og uden tvivl før Aaret 1520; han studerede — hvad hans Skribentvirksomhed godtgjør. Lyskander, som tildels var samtidig med ham, omtaler ham som *•Danici regni olim Notarius•*, hvilket vel skal betyde, at han en Tid var Skriver i Kancelliet; andensteds siges, at han først var Slotskriver i Kjøbenhavn (Worms Lexic. II, 160). I Aaret 1548 finde vi ham omtalt som gift (Reg. o. a. L. 5, 48); han var vistnok allerede da bosiddende i Kolding og Tolder ved det vigtige Grændsetoldsted. Her blev han en meget anset Mand og valgtes til Byens Borgmester. Store Pengesummer gik gennem hans Hænder, og man finder i Regjeringens Kopibøger en Mængde Breve til ham angaaende Udbetalinger, som han besørgede af de indkomne Toldafgifter. I den kgl. Rentemesters Regnskab for 1558 finde vi følgende Post: *•Antvordet Søfren Svendsen Skriver, som han skulde antvorde Jørgen Rosenkrands, at indløse Høneborg med, 1600 Mk. danske, er — 532 Daler 1 Mk.•* Mening er, at Jørgen Rosenkrands (til Rosenholm) havde haft Høneborg Slot (ikke langt fra Snoghøj) i Pant, og at Kongen nu indløste det; men der er neppe nogen Tvivl om, at den Mand, ved hvem det skete, er vor Søren Kjær, hvis fulde Navn altsaa var Søren Svendsen. Hvad der imidlertid særlig hendirer vor Opmærksomhed

som da var Rektor, Bygningen med en Indskrift, som endnu er bevaret, men hvis Forfatter flere af Skolens Historie-skrivere ikke synes at have kjendt, skjønt vi have Jon Koldings egne Ord for, at det er ham, den skyldes¹⁾.

Rektorembedet forestod Jon Kolding formodentlig indtil Aaret 1570, da han blev residerende Kapellan i samme By; han beretter nemlig selv, at han var »divini verbi Col-dingæ præco«²⁾, og da han ikke nogensinde var Sognepræst der, maa han have været Kapellan. Paa denne Tid udgav han forekjellige latinske Poesier, saaledes 1572 en — nu vistnok tabt — Ecloga til Johannes Paludanus, Søn af den

paa denne Mand, er, at han forfattede et Par ret smukke Psalmer (f. Ex. den af Grundtvig senere omarbejdede: »Løst op dit Hoffuit all Christendom») og idetmindste tre bibelske Komedier (om-arbejdede fra Tydsk og Latin), nemlig om Abraham (Nyerup og Rahbek, Bidr. til den danske Digtekunsts Hist. II, 18), om Jefta (Ny kirkehist. Saml. II, 485 Not. 4) og om Nabal (Thorup, Hist. Efterretn. om Ribe Cathedralskole. 1846. 1 D. 1 H. S. 83). Der tillægges ham ogsaa nogle vistnok haandskrevne »Annales Coldingenses«, men de kjendes ikke mere (se min Udg. af Lyskanders Scriptor. Dan. S. 302). Han døde den 24de Marts 1582, og hans Hustru, Anne, Knud Thuresens Datter, otte Dage efter.

¹⁾ Jonas Koldingensis, Descriptio Daniæ, p. 89—90: »Serenissima Regina Dorothea, post mariti obitum, Koldingæ, quod reliquum vitæ erat, in perpetuo cælibatu viuere præoptauit. Ubi Scholam nouam intercessionem viri consularis, Seuerini Paludani (piæ memorie) mota, iuuentuti extruxit: & pauperibus Nosocomium condidit. Eius munificentiam, olim pædonomus istius loci, hoc Elegio, foribus Scholæ deauratis literis affixo, celebrauit:

Dorotheæ impensis domus hæc extracta renidet:

Quæ Danum coniunx regia regis erat.

Illius æternum florebit nomen in orbe:

Quod musas larga fouerit ipsa manu.»

De sædvanlige Efterretninger, om at Jon Kolding langt tidligere (1552 eller 1554) skulde være bleven Rektor i Kolding, have intet at støtte sig til, og ere ganske usandsynlige. Ligeledes er det urigtigt at kalde ham Skolens første Rektor (Tauber, Breve fra Kolding, S. 37). Derimod var han den første Rektor, der læste i den ny Skolebygning.

²⁾ Fyhn, a. Skr, S. 103. Jfr. nedenfor, Tillæg Nr. 8.

ovennævnte Borgmester Søren Kjær, og senere Rektor i Kolding¹⁾, 1574 et lignende Digt i Anledning af Rigsraad Hans Skovgaards Bryllup²⁾, og 1576 en poetisk Lovprisning af Kong Frederik II i en meget kunstig Verseform; i hver fire Linier af Digtet begyndte nemlig alle Ordene med samme Bogstav, saaledes som følgende Prøve af de første fire Linier kan vise:

Fidus fæderibus, faciens facienda, fidelis,
Frugalis, fortis, fortunatus Fridericus,

¹⁾ Lyskander, Script. Dan. S. 246 Fyhn beretter (a. Skr. S. 106), at Joh. Paludan 1578 blev Rektor i Kolding og døde i Embedet; men det nævnte Aarstal er neppe rigtigt. I September 1580 finde vi ham nemlig studerende i Leipzig (Ny kirkehist. Saml. III, 664). 1582 var han sikkert i Basel; thi i Anders Krags Rameæ Scholæ, Basil. 1582 (hvor Forf. dengang opholdt sig) findes et Epigramma af Johannes Paludanus Coldingensis. Ifølge Hegelunds Kalender stod d. 15 Sept. 1583 M. Johannis Kjers Coldingensis Bryllup med Marine, Hr Hans Kastens Datter Men det passer ikke ret til Fyhns Angivelse om, at han samme Aar skulde være død i Rektoratet, og det saameget mere som samme Forfatters Bemærkning om hans Eftermand heller ikke synes paalidelig. Om denne hedder det nemlig (S. 106): «Mag. Niels Bertelsen (Rektor: fra 1583, døde i Embedet 1593». Men i Kgl. Bibl., Saml. til Adel Hist. Fasc. 3 findes et orig. Kongebrev, dat. 26 Juni 1586, hvorved det tillades, at høj-lærde Mand Mester Niels Bertelsen maa aarlig herefter til hans Underholdnings Behov bekomme 1 Daler af hver Kirke i Koldinghus Len, saalænge til han med noget Kald udi Kirketjeneste eller i andre Maader kan blive forsørget, eller vi anderledes derom tilsigendes vorder». Her af synes just ikke at fremgaa, at han dengang var Rektor.

²⁾ Dette Skrift nævnes ikke i vore Literaturlexica Det findes dog i det kgl. Bibl. Titelen lyder: «Ecloga in honorem nuptiarum viri insigni generis nobilitate, multa virtute et incredibili humanitate præstantissimi, Domini Johannis Schougaard, Domini de Gundestrup, senatoris Regni Daniæ prudentissimi, contrahentis matrimonium cum virgine generosissima Anna Parsberg, filia amplissimi hærois, piæ memoriæ, Domini Vernerii Parsberg, Equitis aurati, et senatoris quondam Regni Daniæ dignissimi». Hafn. 1574. 4. Forfatterens Navn, Jonas Joannis Koldingensis, staar bag i Skriftet.

Flamine firmatus fausto, fascesque frequenter
Florentes firmans, ferro frænansque furentes¹⁾.

Da Præsten i de nær ved Kolding liggende Sogne Andst og Gjesten, Hr. Jens Simensen, døde den 12te December 1577, blev Jon Jensen i Begyndelsen af det følgende Aar valgt til hans Eftermand²⁾ Man kunde formode, at denne Hr. Jens Simensen, der havde været residerende Kappellan i Kolding, før han 1561 blev Sognepræst i Andst³⁾, var Jon Jensens Fader, og at Tilnavnet Kolding saaledes fandt sin Forklaring; men noget vist kan ikke siges derom. Præstegaarden i Andst Sogn ligger i Gamst (eller som det dengang ofte kaldtes: Gamsted) hvilket har givet nogle Anledning til at gjøre Jon Jensen til Præst først i Andst og Gjesten og senere i Gamsted⁴⁾, en Fejltagelse, som kan undskyldes derved, at det sidste Sted sædvanlig nævnes som Byen, hvor han var Præst.

¹⁾ Iconismus Friderici II, Daniæ Regis. Hafn. 1576. Digtet er neppe bevaret uden i det senere Optryk bag i Koldings Descriptio Daniæ, 1594, p. 151—3.

²⁾ Hegelunds Kalender: »1577, 12 Dcbr. døde Hr. Jens vdi Gamst. »1578, 19 Martii, Jonas Nicolai (sic) Scholemester i Kolding bleff ordineret til Andst oc Giesten«. Blev Jon Jensen først nu præsteviet, er det ikke godt at forstaa, hvorledes han allerede tidligere kan kalde sig »divini verbi præco Coldingæ«. Ventelig er »ordineret« da kun en nøjagtig Betegnelse for hans Beskikkelse ved Bispens Kollats. At Hegelund har taget fejl af hans Efternavn er ialfald vist. Senere have de dog stiftet nærmere Bekjendtskab; thi i Koldings »Libellus Carminum«, som nedenfor skal omtales, findes et Digt »In amores M. Petri Hegelundi et Margretæ Georgii f.«. Det er vist fra Aaret 1580, da M. Peder Hegelund havde Bryllup med denne sin Hustru.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. III, 339—40. I Tegn. over alle Lande. IX, 125, findes et Kongebrev af 30 Dcbr. 1567 (o: 1566) til Lensmanden Axel Viffert og Biskop M. Povl Madsen i Ribe angaaende Hr. Jens Simensen i Gamst, hvem Bønderne i Sognet havde forment at opsætte en Stol i Kirken til hans Hustru.

⁴⁾ Baden, Univ. Journ. II, 114. III, 48. Skjønt Fejlen er rettet paa det sidstnævnte Sted, er den dog atter gjentaget i Nyerups Literaturlexicon, S. 126.

Som en ualmindelig velstuderet Mand nød Hr. Jon i Gamsted, saavidt vi kunne skjønne, Anseelse i sin Kreds. Et Vidnesbyrd herom kan det være, at Mester Anders Vedel paa sine Rejser omkring i Landet for at samle fædrelandske Mindesmærker og bestemme Stedernes geografiske Beliggenhed, i nogen Tid opholdt sig i Gamst i Aaret 1589 forat bestemme Stedets Polhøjde¹⁾. At han har haft sin Station hos den lærde Præst, kan jo ikke betvivles, helst da vi vide, at Hr. Jon selv gav sig af med Fædrelandets Topografi. Han havde nemlig udgivet et Skrift kaldet: *Coronarium brevem descriptionem Daniæ continens*, Slesv. 1584. 4, og han syslede fremdeles med lignende Under-søgelse²⁾.

Den 12te Maj 1591 erhvervede Jon Jensen Kolding Magistergraden ved Kjøbenhavns Universitet under Professor Joh. Sacerides's Dekanat³⁾. I Par Aar efter udgav han i Frankfurt en ny Danmarks Beskrivelse (*Daniæ descriptio nova. Francof. ad Moenum. 1594. 8*) ledsaget af en lille Samling latinske Lejlighedsdigte af ham (*Libellus carminum miscellaneorum*), hvoraf endel vare fra en noget tidligere Tid⁴⁾. Værket var ledsaget af et Digt til Forfatteren af

¹⁾ Wegener, Efterretn. om And. S. Vedel, 2 Udg. S. 158—9.

²⁾ Det nævnte Skrift er neppe bevaret uden i den senere Udgave, som nedenfor skal omtales.

³⁾ Man har endnu Sacerides's "Theses de regno Christi, quomodo differat a regno mundi", som de fem Kandidater til Magistergraden maatte forsvare ved denne Lejlighed.

⁴⁾ Da det maaske kunde være af Interesse at kjende Titlerne paa disse Digte eller de Personer, til hvem de ere rettede, skal jeg anføre dem her: 1. *Iconismus verus divi Friderici II Daniæ Regis*. 2. *Atratæ et luctuosæ columbæ Koldingensis gemitus ad manes Friderici II*. 3. *Genethliacon Ducis Johannis junioris Fred. IIdi filii*. 4. *De felici gubernatione quatuor Proregum Daniæ*. 5. *Oda ad magnif. Dn. Nic. Kaasium*. 6. *Oda ad Dn. Christianum Holchium, mandatorum Regiorum scribam summum*. 7. *Dn. Tycho Brahe de Knudstrup*. 8. *Friderico Rosækrantzio, rosarum vallis domino hæreditario*. 9. *Dn. Enualdo Krusio, quæstori summo*. 10. *Casparo Markdanner, Dn. de Søgaard*. 11. *Ad Dn. Doct. Petrum*

hans Provst Hr. Steffen Sørensen i Verst, til hvem ogsaa et af M. Jons Digte var rettet. Blandt disse var der et, hvori han ønskede de fire i Christian IV's Mindreaarighed regjerende Rigsraader Lykke til deres Styrelse af Landet. Men Forfatteren fik kun liden Løn for denne Opmærksomhed. Efter Niels Kaas's Død foretog Regjeringsraaderne nemlig det temmelig haarde Skridt pludselig at fratage en Mængde Præster og andre Personer forskjellige Kongetiender og lignende Smaaforleninger, som de vare i Besiddelse af. Denne »Reduktion« ramte ogsaa M. Jon Jensen. Han var nemlig nogle Aar tidligere (11te December 1592) bleven forlenet med Kongetienden af Borris Sogn i Ribe Stift, nærmest paa Grund af at hans Præstegaard laa ved Alfarvej, og det dengang fordredes af Præsterne, at de skulde afgive Herberge for rejsende Personer, især for saadanne, som tilhørte de højere Stænder¹⁾. Ifølge Regjeringsraadets Skrivelse af 2den September 1594 maatte Mester Jon nu atter afstaa denne Forlening²⁾. Det blev imidlertid ikke derved.

Vi nævnte ovenfor hans »Descriptio Daniæ«. Den indledes med en lang Tilegnelse til den udvalgte Konge, Christian IV, og en temmelig udførlig Fortale, hvori Anledningen til Skriftets Udgivelse fortælles paa følgende Maade. Naar den forhenværende Lensmand paa Koldinghus, Henrik Below, undertiden rejste til Ribe, tog han paa Vejen almindelig ind i Gamst Præstegaard. Engang da han saaledes sad ved Aftensbordet her, og Præsten paa bedste Maade søgte at underholde sin ærede Gjæst, faldt Talen paa det danske Riges Udstrækning og dets enkelte Dele.

Severinum. 12. In natalem diem Doct Nic. Hemmingii. 13. In amores M. Petri Hegelundi et Margretæ Georgii f. 14. Ad Dn. Stephanum Wirstensem, provinciæ Anatinæ præpositum, de felici suæ coniugis partu.

¹⁾ Forleningsbrevet er trykt nedenfor som Tillæg 1. Om Præsternes Forpligtelse til at afgive Herberge for rejsende, se foran, S. 35 Not. 2.

²⁾ Sjælandske Tegnelser. XVIII, 356 flg.

Below fortalte, at han engang havde talt herom med Kansler Niels Kaas, og at de havde været enige i at ønske, at nogen vilde paatage sig at give en Danmarksbeskrivelse; men Kansleren havde rigtignok tillige udtalt, at det var saa vanskeligt at gjøre dette paa en tilfredsstillende Maade, da saa at sige alle Forarbejder manglede, at det var lidet rimeligt, at nogen vilde vove Forsøget. Rigtigheden af denne Formening maatte M. Jon indrømme, men da Below, der som født Meklenborger var mere end almindelig ubekjendt med de danske Forhold, bad om, at den lærde Præst dog idetmindste vilde give ham en Fortegnelse over de enkelte Dele af Landet og de vigtigste tilhørende Øer med Bemærkninger om de forskjellige Egenes naturlige Beskaffenhed og Frembringelser, saa paatog M. Jon Kolding sig — om end ikke uden Betænkelighed — dette Arbejde. Idet han syslede dermed, voxede imidlertid hans Lyst til at gjøre noget ordentligt ud deraf. Det var netop paa den Tid det kongelige Budskab udgik om den unge Prinds Christians forestaaende Hylding som Thronfølger (1584); dette vakte den gode Mester Jons patriotiske Følelse, og han ilede da saa meget med Arbejdet, at han ved denne festlige Lejlighed kunde overrække Kongen, Prindsen og de forsamlede Rigsraader Exemplarer af sit »Coronarium« med de bedste Ønsker for Fædrelandets Fremtidslykke. Skjønt Skriftet var et ufuldkomment Forsøg, vandt det dog Bifald og Udbredelse baade hjemme og ude. Navnlig udskrev Georg Braun i Köln adskilligt deraf i sit store geografiske Værk »Theatrum urbium mundi præcipuarum«, der udkom nogle Aar efter. Opmuntret herved fortsatte M. Jon Kolding sine Undersøgelser, der førte til, at han, 10 Aar efter at han første Gang havde beskrevet sit Fædreland, kunde udgive en omhyggeligere og udførligere Danmarksbeskrivelse, om hvilken han nu udtalte det Haab, at den skulde vinde Bifald hos Kansler Niels Kaas og de øvrige Regjeringsraader.

Selve Værket bestaar af to Afdelinger. Den første og kortere handler om det danske Folks Oprindelse og Navn; den anden indeholder den egentlige Danmarksbeskrivelse ledsaget af en historisk Indledning, ligesom ogsaa adskillige historiske Stykker ere indflettede hist og her. Der gaar en varm Følelse af Fædrelandets Fortrin og lykkelige Vilkaar gjennem Skildringen, som slutter med en Oversigt over hvad man senere har kaldt »Danmarks frugtbare Herlighed»: dets tempererede Klima og den sunde Luft, den herlige Fuglesang, de prægtige Skove og Lunde, der glæde i saa mange Henseende, »og i hvilke utallige Svin vanke om og fedes udmærket ved Agern og Bog«, de mangeslags Dyr, de blomstrende Enge, den frugtbare Jordbund og det fiskerige Hav — kort »af alt, hvad der er fornødent til Livets Nødtørf, har Naturen ikke nægtet os noget«. — For at give Læseren en nærmere Forestilling om Værkets Beskaffenhed, skulle vi i Oversættelse hidsætte, hvad Forfatteren meddeler om Thy.

»Op til Hanherred støder Thy, der er særdeles frugtbart og har fortrinligt Fiskeri. Beboerne holde for, at Landskabet har sit Navn af at tude. Der berettes nemlig, at denne Egn, som nu er træløs, fordem har været bedækket af tætte Skove, der vare Tilholdssteder for grumme Ulve og andre vilde Dyr. Og da man nylig der i Moserne har fundet Hasler og Skaller af Nødder samt Hjortetakker, er det jo sikre Vidnesbyrd, om at der engang har været Skov. — Thy er delt i fire Herreder og indbefatter 56 Sogne. I Dalene har Regnvandet, der ikke fandt Afløb, dannet mange Søer og fiskerige Kjær; af saadanne er der ialt 44. Der findes kun een Borg, nemlig Ørum. Thisted er den eneste Kjøbsted; her grundede Christian III først en Skole for Ungdommen. Det ældgamle Vestervig Kloster ses her, i hvilket en kongelig Mø, som paa Dansk kaldes Liden Kirsten, ligger begravet. Hun er besungen for sin Skjønhed og Dyd i danske Viser og smukke Vers (Rythmis sonoris). I det Herred, som kaldes Hillersherred, findes Hansted

Kirke, hvor Skjellet er mellem Havet og Limfjorden (mare Orientis). — I dette Landskab er der følgende Indøer (insulæ interiores): Handstholm, een Mil lang, omgiven af to rivende Aar, udgjør tre Sogne. Osthalm, en rund Ø, der bestaar af ligesaa mange Sogne. Jegen, hvor der findes een Kirke. Liffland. Eghalm. Bodum Halvø, som udgjør eet Sogn«.

Af denne lille Prøve vil man se, at adskilligt af hvad Forfatteren meddeler ikke er uden Interesse selv for vor Tid; men ganske vist er der meget i Beskrivelsen, som enten er fejlfuldt, eller hvorom vi nu vide bedre Besked. Alligevel tilkommer der M. Jon Kolding Æren som den første danske Mand, der paa Prent gav en Beskrivelse af vort Fædreland, og denne Ros skal han beholde ubeskaaren, selv om der findes noget i hans Bog, som vi ikke billige, enten fordi det er urigtigt, eller fordi det ikke egentlig vedkommer Emnet, idet Forfatteren henreven af sin patriotiske Følelse har benyttet Lejligheden til adskillige Udfald mod Sverig. Det var netop disse, som bragte ham i den ubehagelige Forlegenhed, som vi ovenfor have hentydet til. Vi skulle derfor oplyse lidt om hvad der i Skriftet findes, som kunde være stødende for Svenskerne.

Hertil maa for det første regnes, at Forfatteren (p. 58), idet han tager Sagnhistorien til Hjælp, opregner 22 danske Konger, hvem Svenskerne havde maattet sværge Troskab, efter at være overvundne af dem. At han (p. 68) i de stærkeste og haanligste Udtryk, som det er ham muligt at finde, afviser de Angreb, som Svenskeren Olaus Upsalensis (som Udgiver af Broderens, Johannes Magnus Gothus's, Værk, »Gothorum Sveonumque historia«) havde udslynget mod det danske Folk, er egentlig kun Svar paa Tiltale, og kunde derfor mindre regnes ham til Last¹). Derimod kom han ved Beskrivelsen af Halland (p. 130 sq.) ind paa den nordiske Syvaarskrigs Historie, og det var i den Tid et meget

¹) Se mit Skrift, Historieskrivn. i Danmark og Norge efter Reform. S. 76 flg.

farligt Emne at røre ved, naar man ikke vilde indskrænke sig til en kort og lidenskabsløs Beretning om ubestridelige Kjendsgjæringer. Den 15de Artikkel i den stetinske Fredstraktat indeholdt nemlig Bestemmelser, som vi her maa anføre, da de senere tjente til Grundlag for Anklagen mod M. Jon Kolding.

Artiklen lyder da som følger: »Eftersom de mangfoldige Paskiller og Skandskrifter, som udi Konning Eriks Tid ere udgangne, og Øvrigheden og Undersaatterne paa begge Sider derved grovelig ere rørte og angrebne, saare formerer og forbitrer den opkomne Uenighed og onde Vilje mellem begge Kongelige Værdigheder, og hjælper den begyndte Krig at forlænge, og dersom saadant udi Tide ikke blev forekommet, deraf letteligen igjen Uenighed kunde stiftes og opkomme: thi skulle og ville begge Deres Kongelige Værdigheder, enhver udi sine Kongeriger og Lande, ved aabne Mandater alvorligen lade befale, se til og forskaaffe, at de hidindtil udgangne Skandskrifter ikke eftertrykkes, eller nogen Kopi deraf meddeles; men dersom Trykkerne og andre sær Personer nogle af saadanne Paskiller og Digter endnu hos sig have, skulle de de samme paa en vis Tid og Sted fra sig levere, og dersom nogen herefter sig understaar saadanne Paskiller og Skandskrifter eller Malninger, hvorved høje og lave Standspersoner paa deres Ære, gode Navn og Rygte angribes, selv at stile, skrive, trykke eller lade komme for Lyset, den samme paa Kroppen foruden al Naade vorder straffet«¹⁾.

Hvad havde M. Jon nu sagt? Han havde for det første fortalt om Slaget ved Falkenberg: »Her, siger man, ere 6000 Svenskere blevne slagne; men af en tapper Krigsmand, som den Dag modig forsvarede sin Post, har jeg hørt, at langt flere ere blevne nedlagte. Hvorledes nu dette end forholder sig, saa meget er vist, at Danskerne her vandt en glimrende Sejr; mangfoldige Faner og Standarter, og alle

¹⁾ Kong Frederik II's Krønike udg. af Resen. S. 249.

de Kartover og Feltslanger, som den Dag førtes i Marken mod vore, ialt 48, bleve erobrede; og hvis Natten ikke havde afbrudt Slaget, vare de tiloversblevne adspredte Svenskere ikke undkomne, men de vilde alle som een Mand være gaaede til Grunde«. Efter at have fortalt noget mere om Krigen, siger Forfatteren, at Svenskerne tilsidst bleve nødte til at bede om Fred paa enhver Betingelse. Derpaa giver han — i liden Overensstemmelse med Værkets Plan — sig til paa 5—6 Blade at fortælle en hel Del om den svenske Konge Erik XIV, som han maler med de allermørkeste Farver, medens Kong Frederik II i Danmark fremstilles som Modstykke til ham. Det er kjendeligt, at M. Jon Kolding har haft adskillige af de i den stetinske Fredstraktat under Navnet »Paskiller og Skandskrifter« omtalte Flyveblade og Skrifter til sin Raadighed, og at han har benyttet dem i sin Fremstilling. Da hans Bog af Bogførere bragtes til Sverig, vakte den derfor ogsaa Misfor nøjelse der. Saarene fra Syvaarskrigen vare nemlig endnu ikke lægte. Og da den svenske Adelsmand Jørgen Klavsen til Biby ved Nytaarstid 1595 i en Statssendelse kom til Kjøbenhavn, forebragte han derfor en Klage fra den svenske Regjering over Jon Koldings Skrift. For det danske Regjeringsraad, som gjerne vilde bevare et godt Forhold til Sverig, var der under disse Omstændigheder ikke andet at gjøre end at drage Forfatteren til Ansvar for hvad han havde skrevet. At Bogen var tilegnet den udvalgte Konge maatte give den en mere offentlig Karakter og gjøre Forfatterens Adfærd mere strafværdig, hvis han, som Svenskerne paastod, havde forbrudt sig imod den ovenanførte Artikel i den stetinske Fredstraktat.

Efterat M. Jon Kolding af Regjeringen var kaldt over til Kjøbenhavn, blev der den 7de Maj 1595 givet Universitetets Rektor og Professorer Befaling til at indstevne ham og efter nøjagtig Undersøgelse at dømme i Sagen, hvad ret og billigt kunde være¹⁾. Allerede et Par Dage efter

¹⁾ Se Tillæg, Nr. 2.

(Lørdag den 10de Maj) blev Sagen foretagen. Paa Regjeringens Vegne mødte Dr. jur. Jørgen Skomager som Sagsfører og nedlagde Paastand om at faa Mester Jon dømt, fordi han havde udgivet sin Bog udenlands uden først at have adspurgt Kongen og Rigsraadet samt dem, »som slige Bøger skulle revidere og overse, førend de udgaa eller trykkes«, og fordi han i samme Bog havde indført noget, som kunde være Kongen af Sverig og dette Riges Indbyggere til Spot og Ulempe, og kunde give Aarsag til Splid og Uenighed, »saa at han i saa Maade højlig haver forgrebet sig imod de Fredsforbund, som til Stetin imellem disse tvende Konger er gjort«. Som Bevis fremlagdes et Exemplar af M. Jons Bog, i hvilket Rigsraad Jørgen Rosenkrands havde sat Mærke ved de Steder, som især vare Gjenstand for Klage¹).

Der fortælles, at det navnlig lagdes Mester Jon til Last, at han havde sagt, at der i Slaget ved Falkenberg var faldet 6000 Svenskere, medens den i Anledning af de Danskes Sejr slagne Skuemynt ikkun angav Tallet til 5000; men at han forsvarede sig med, at han herom kun havde skrevet, hvad han havde fundet i et trykt svensk Skrift om dette Slag²). Herom have vi dog ingen vis Efterretning; i Dommen saavel som i de endnu bevarede Acta Consistorii siges kun, at han med Taarer bekjendte, at han havde forset sig i denne Sag, og derfor bad Professorerne, om at de vilde gaa i Forbøn for ham hos Kongen og Rigens Raad, at hans Forseelse maatte tilgives ham, »efterdi han ikke havde gjort det af noget ondt Forsæt men af Ubetænksomhed, tildels efter Anvisning af et svensk Skrift trykt i Stockholm«.

Universitetets Dom, der afsagdes endnu samme Dag, kom til at lyde paa, at Mester Jon havde højlig og grovelig

¹) Se Tillæg Nr. 3 og Dommen, trykt i Langebekiana ved R. Nyerup, S. 378—82.

²) Fyhn, Efterretn. om Kjøbst. Kolding, S. 104—5.

forset sig og derfor burde tilintetgjøre alle de Exemplarer af sin Bog, som han kunde overkomme, og siden med offentlig og skriftlig Bekjendelse gjenkalde hvad der var fejlet i samme Skrift, samt derhos anvende sin største Flid paa at afbede saadant hos Øvrigheden. Tvende af Universitetslærerne, nemlig Biskop Peder Vinstrup og D. Niels Krag, sendtes derpaa til Regjeringsraadet med Udkastet til Dommen, inden denne endnu var endelig udfærdiget, idet de tillige havde i Hverv at gaa i Forbøn for Mester Jon. De fik imidlertid ikke strax Svar; men nogle Dage efter skrev Manderup Parsberg, der var Medlem af Regjeringsraadet, til Biskop Vinstrup, at man ønskede Dommen noget anderledes affattet. Tillige sendte han et Udkast til en Domsslutning, der lød paa, at Mester Jon skulde være i Kongens Naade og Unaade¹). Dette var en stor Forandring i Dommen; thi at kjendes i »Kongens Naade og Unaade« var i de fleste Tilfælde det samme som at dømmes paa Livet. Som gejstlig Ret indlod Professorerne sig imidlertid ikke paa at dømme i Livssager. Da Universitetets Rektor derfor paany den 15de Maj forelagde Sagen om Mester Jon i Konsistorium, erklærede Professorerne, at de ikke kunde »dømme i hans Blod«²). Imidlertid gjorde de dog nogle Forandringer i deres tidligere vedtagne Domsudkast, idet de bemærkede, at deres Kjendelse kun strakte sig, »saa vidt som vi bør og kunne i denne Sag kjende og dømme«. Da Regjeringsraadets Udkast til Dommen intet nævnede, om at M. Jon skulde udstede en skriftlig Tilbagekaldelse, hvilket maaske ikke ansaas for nødvendigt eller passende, naar han dømtes i Kongens Naade og Unaade, saa henstillede Professorerne i deres endelige Domsslutning dette til Øvrigheden, »om den det saa vilde have«. Den saaledes forandrede Dom, som endnu haves i Original

¹) Se Tillæg Nr. 4.

²) Se Tillæg Nr. 5.

udfærdiget under Universitetets Segl¹⁾, er mærkeligt nok fremdeles dateret den 10de Maj 1595, skjønt den bevislig har været underkastet Forandringer efter denne Dag, og først endelig blev vedtagen den 15de Maj.

Medens Professorerne paa den sidstnævnte Dag, som vi ovenfor have omtalt, forhandlede om Dommens endelige Form, overbragte Mester Jon selv dem det Budskab, at Regjeringsraadet havde frafaldet Paastanden, om at han skulde dømmes i Kongens Naade og Unaade, og at de vilde lade sig nøje med i et Aarstid at suspendere ham fra hans Embede. Et Kongebrev herom udfærdiges den 17de Maj 1595 til Biskoppen i Ribe og Lensmanden paa Koldinghus. En Kapellan skulde bestyre Embedet i Andst og Gjesten, saalænge det var Sognepræsten forbudt at forrette Kirketjenesten²⁾.

Før sin Afrejse fra Kjøbenhavn fik M. Jon Kolding gjennem den kongelige Sekretær Sigvard Grubbe — med hvem han var samlet til et Aftensmaaltid hos Sognepræsten ved Helliggejstes Kirke, M. Jon Jakobsen Venusin — den Hilsen fra Regjeringsraadet, at han kunde drage bort med Fred³⁾. Alligevel kunde det ikke lettelig være anderledes, end at han maatte føle sig saare ilde stemt ved at vende tilbage til sin Menighed, som han hverken maatte betjene med Ordet eller med Sakramenterne, især da han ganske vist i en god Tro, for at forøge sit Fædrelands Hæder, havde skrevet hvad der saa meget var regnet ham til onde. Under disse Forhold fandt han en Tilfredsstillelse i at forfatte sin egen Gravskrift i latinske Vers, som hans Hustru, Marine Jakobsdatter, efter hans Død lod indhugge i det Gravmæle, som endnu findes over ham i Andst Kirke⁴⁾. Det varede døg ikke længe, inden det igjen klarede op for

¹⁾ Originalen findes i Geh.-Ark., Samlingen »Sverig«.

²⁾ Se Tillæg Nr. 6.

³⁾ Se Tillæg Nr. 7.

⁴⁾ Gravskriften er aftrykt hos Fyhn, a. Skr. S. 103. Jon Kolding siger heri, at han havde været Præst i Andst i 17 Aar, altsaa er Gravskriften forfattet i Aaret 1595.

ham, idet Suspensionen efter otte Maaneders Forløb atter hævedes, og han den 17de Februar 1596 fik kongelig Tilladelse til paany at betjene sit Embede som forhen¹⁾.

Hvad Jon Koldings »Descriptio Daniæ« angaar, da synes Forbudet mod denne Bogs Udbredelse ikke at være blevet overholdt med sønderlig Strengthed, eller senere at være gaaet i Glemme. Thi ikke blot forekommer endnu Exemplarer af Skriftet, om end sjelden, ligesom af de fleste Bøger fra hin Tid; men det optryktes paany, og det endog under Jon Koldings Navn, i Steffen Hansen Stephanius's »De regno Daniæ et Norwegiæ, insulisque adjacentibus, juxta ac de Holsatia, ducatu Sleswicensi et finitimis provincijs, Tractatus varij«. Lugd. Bat. 1629. 16mo. Stephanius har rigtignok udeladt et og andet af Koldings Værk, som mindre hørte til Emnet; men Stykket om Slaget ved Falkenberg, som man har antaget især skulde have givet Aarsag til Anklagen derimod, er dog uforandret aftrykt i den ny Udgave.

Om M. Jon Jensen Koldings senere Liv vide vi kun lidet. Den 3die Juni 1599 gjorde han sin Datter Annes Bryllup med Hr. Palle Jørgensen Jerne, Præst i Jerne og Skadst²⁾. I Aaret 1602 opsatte han en Indskrift i Andst Kirke til Lensmanden Kasper Markdanners Berømmelse. Han levede endnu 1608; men 1610 var Mester Niels Mortensen, der tidligere havde været Medtjener hos M. Jon Kolding, Sognepræst i Andst og Gjesten, og Mester Jon maa altsaa være død i Mellemtiden⁴⁾.

¹⁾ Kongebrevet er trykt i Langebekiana ved Nyerup, S. 384—5.

²⁾ Hegelunds Kalender, 1599 ³/₆: »Nuptiæ D. Palæmonis Georgii Jernensis med Anne M. Joens Datter udi i Gamsted«. Det er altsaa urigtigt, naar O. Nielsen (Skadst Herred S. 34) og efter ham Wiberg (Alm. dansk Præstehist. I, 99) sige, at hun var en Datter af Mag. Jens Simonsen i Gamst. Denne Præst, som vi ovenfor have omtalt, var heller ikke Magister.

³⁾ Fyhn, Efterretn. om Kjøbst. Kolding, S. 41. 105.

⁴⁾ Hyldingsfuldmagterne i Gehejmearkivet.

Tillæg.

1.

Mester Jon Jensen wdj Gamsted fick breff paa Kronens partt aff Kornthienden aff Borris Sogn wdj Lundenes Lehnn, vt sequitur.

Vij Christian etc. Giøre alle witterligt, att wij aff wor synderlige gunst och naade haffue vndt, beuilget och tilladt, och nu med thette wortt obne breff vnde, beuillge och thillade, att oss elsk^e hederlig och høyledt Mand Mester Jon Jensen wdj Gamsted maa aarligen her effther bekomme och lade oppebere Affgiffen aff vor och kronens partt aff Kornthienden aff Borris Sogen wdj Lundenes Lehnn, som afgangne Her Niels Pouelsen wdj Leirschouff nest thilforn naadigst med forleent wor, och thend siden thil hans vnderholdings behoff, effther att hand paa en alfar wey besiddendes er, att maa quitt och frij haffue, niude, bruge och beholde, thill saa lenge wij anderledes ther om thillsigendes worder. Cum inhibitione solita. Actum Haffniæ 11 Decembris Anno 1592.

Jydske Registre Nr. 5 Fol. 266.

2.

Kongebrev til Universitetet om at indstevne M. Jon Kolding og dømme i hans Sag.

Christiann thend fierde med Gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottes wdwolde Konning.

Wor synderlig gunst thillforn. Wiider, ephtersom M. Jon Kolding, Sogneprest vdi Gamstedsogen wdi wort Land Nørre Judtland, haffuer dedicerit oss en bog, som inscriberis Daniae descriptio noua etc., och thennd ladet paa thrøck wdga og forferdige, och epherdi vdi samme bog findis allehonde indførdt och antheignit, som Suerigis riige kand werre thill Spodt, Wlempe och Foracht, ephtersom I aff samme bogs Indhold ydermere haffue adt forfare, huilcket aldeelis er emoed ald guoed naboerlig wenlig Correspondentz och Enighed: Och wii therfore sligt ingenlunde ere thillsindz her vdi wore Riiger adt wille thillstede och liide. Bedendis eder therfore, wille och hermed alffuorligen befalle, at

I nu strax med det allerførste indsteffner for^{ne} M. Jon Kolding for ether therom vdi rette, grandschendis och grandgiffueligen forfarendis thend Sags Leiglighed, och siiden therpaa endeligen kiender och dømmer, huis billigt, Christeligt och redt kand werre, ephthersom I wille andsuare och werre bekiendt, giffuendis klarligen fran eder beschreffuit, huis I therwdinden ordeelendis och for redt affsigendis worder. Ther med scheer wor alffuorlig wilge och befallinge. Befallendis eder Gud. Skreffuit paa wordt Slodt Kiøpnehaffn thend 7 Majj Anno etc. 95.

Wnder wort Signet.

Hogbe^{te} wor Allernaadigste wdwolde Herre prindz och Konnings thillforordnede Regierings Raadt.

Jørgen Rosenkrantz Sten Brahe Manderup Parsberg Jacob Sefeldt Egen handt. Egen hand. egen handt. Egen handtt.

Udskrift: Oss Elschelige Hederlige och Hoglerde Mend, Rectori, Doctoribus, Magistris och mennige Professoribus vdi Vniuersitetit her vdi wor Kiøbsted Kiøpnehaffn, samptligen.

Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 189.

3.

Acta Consistorii 10 Maji 1595.

Affuit in Consistorio Doctor Georgius Schumacher, qui a proregibus missus graviter incusabat quendam M. Jonam Gambst de edito scripto Francofurti ad Moenum impresso, cui titulus erat: *Descriptio regni Daniæ; in quo querebatur esse multa, quæ possent esse semina discordiarum inter duos reges, nostrum et Suecum, contra pacta foedera Stetini inita et contra ordinationem Ecclesiasticam. Quocirca dixit, Serenissimum Regem velle, ut professores de Autore ejus scripti (qui hic præsens non sine lachrymis fuit) statuerent, quod æquum videri posset.*

Lectæ sunt literæ regiæ de eadem causa. Lecti etiam in scripto loci plures asteriscis a Georgio Rosencrantzio notati, et a D. Georgio monstrati. Ad hæc respondit lachrymans M. Jonas, fateri se peccatum in eo esse maxime, et deprecatus est culpam humiliter petens, dignentur professores pro ipso intercedere apud Senatum Regium. Et statim jussus est actor una cum reo exire.

Interea talem iudicii seu sententiæ formam conceperunt professores:

Da ephther thilltal oc giensuar oc sagens leilighed, oc ephtherdj samme M. Jons schriffit oc bog medfører oc indeholder po atskillige steder megitt, som Suerigis rige kand werre thill wlempe oc fortørnelse, huilcket hand oc selff y dag for Retten bekiende, beklagendis hœilig sig der wdj att haffue forseett: Da haffuer vj saa for rette affsagt, att for^{ne} M. Jon haffuer hœilig oc groffuelig forseett sig, oc bœr at indføre eller affskaffe oc omkomme so mange Exemplaria aff samme bog, som hand mest kand offuerkomme, oc siden med offentlige oc schriffitlige bekiendelse att igienkalde oc revocere hues vdj samme schriffit forseett er, oc der hos att anuende sin største flid saadant hos Øffrighed att affbede.

Cum hac formula missi sunt ad proreges ex professoribus Dn. Episcopus Winstrupius et Doctor Nic. Cragius, qui simul deprecarentur et intercederent pro M. Jona.

4.

*Brev fra Rigsraad Manderup Parsberg til Biskop
D. Peder Vinstrup.*

Kiere Docter Peder, giffuer ieg eder venligen till kiende, adt Rigens Raad haffuer lest den fortegnelse om den dom, som i denom haffuer offuer andtwordett. Saa efftherdj adt thet findis en vegtig sag, som icke ringe er anliggendes, och maa vell ske vdj fremtiden kunde kome thill videre Disputation, saa haffuer der fore Riigens Raadt laded den vdj Nogen forendre, Och sender ieg eder her hos en fortegnelse om deres Mening der om, effther huilcken i eder der vdj kunde haffue ad forholde. Mig synnes och raadelig, ad Docter Skomagers beretning nogedt vdfœrlig i domen kandt inddrages. Eder her med Gud allermegetigste befallendes.

Manderup Parsberg.

Vedlagt er følgende Udkast til en ny Dom, skrevet med Rigsraad Manderup Parsbergs egen Haand.

Daa effther thilltalle, giensuar oc den Sags Leylighedt, saa oc efftherdi disse lofflige Kongriger staa vdi god Ennighedt oc fredt, oc woress naadigste herre och wdualde Koning saa vell

som och Danmarckes Riges Raadt icke wille thillstede noget adt ske, som Kong. May. aff Suerigh eller Hans May^s Raadt kandt komme thill foruiide eller wlempe vdi nogen maade, Och for^{ne} Mester Jon elliguell haffuer ladedt samme bog wdgaar och wden lands trycke foruden wor naadigste herre och Konges, saa och Danmarckes Riges Raadtz och deres vilge och wedskab, som slege bøger skulle reuidere och offuer see, førendt de wdgaar eller tryckes, och handt vdi samme bog paa nogen steder haffuer indførdt thedt, som Kong. May. aff Suerig och Sueriges Riges Indbøgger kandt thill foruidelse oc wlempe thill regnes: Saa haffuer wij der paa saa afsagdt for rette, adt for^{ne} Mester Jon N. der vdi haffuer giordt wrett, och der fore bør seg paa thedt høgeste adt beflitte alle samme boges Exemplaria igien adt indfore, affskaffe oc denom cassere vdi alle Maade, och hand der fore bør adt verre vdi Kong. May^s naade och wnaade.

Original i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 189.

5.

Acta Consistorii 15 Maji 1595.

Ostendit Dn. Rector sententiam proxime latam a Professoribus de M. Jona proregibus minus placere. Et Episcopus ostendit literas et aliam formulam a Mandrupio conceptam et ipsius manu scriptam, cujus hæc erat clausula: Hand skall verre y Kongens naade oc vnaade.

Responsum: Professores kand icke dømme y hans blod. Et M. Jonas advocatus est, qui dixit, att Raadet hadde formildet det, ut suspenderetur ab officio ad annum vel ejus dimidium, de quo cum disputaretur a senatoribus regni, dilata res est ad hujus diei hora 10.

6.

Kongebrev til Kasper Markdanner, Lensmand paa Koldinghus, om M. Jon Koldings Suspension fra hans Præsteembede.

Christian thend Fierde med Gudz Naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis vdualde Koning.

Wor Gunst thillforn. Wiidt, att eftersom thenne Breffuiser Mester Joen Jensen, Sogneprest wdj Gamstedt Sogen, siig haffuer

vnderstandet att lade thrycke en Bog ther vdenlandtz och ther-
 undinden icke aldene giortt emoed thenndt Forordning, som wor
 kiere Herre Fader, salig och hoglofflig Ehuekommelse, her
 offuer aldt Riiget haffuer ladett vdga, att inthelt vj the maade
 schulle tryckis och publiceris, vden thet thillforn aff the Høylerde
 her wdj thendt Høye Schoelle Kiøpnehaffns Vniuersitet bleff
 egiennom sehatt, och aff thennom approberit att motte thryckis,
 meden ochsaa wdj samme hans Bogh sig stoerligen forsehatt och
 noget schreffuitt om the Suensche, som thennom kand regnis
 thill Foruidde och vlempe, emoed thendt Fridtzfordrag [emellom]
 these loughlige Konge Riiger Danmarck och Swerig thill Stetin
 bleff oprettit, och wij ther fore well haffde Aarsag till, andre
 thill ett exempell och Adtuarssell, hannom att lade straffe effther
 thendt Domb, som offuer hannom her vj for^{ne} Kiøpnehaffns
 Vniuersitet aldrede gangen ehr, saa haffue wij dog thendt Sag
 naadigst thagett i bethenckinde, och effter slig leylighed schall
 hannom hans Predicke Embede were forbøden och midtler thiidt
 skall hand holde en Capelaen, som wdj hans Stedt kand for-
 søerge Thienesten inden Kircken och vden, som thet sig bør.
 Thj bede wij thig och wille, att naar thu her met besøgis, thu
 tha met thet allerførste lader for^{ne} Mester Joen Jenssen hans
 Predicke Embede och thieneste vj Kircken att giøre forbiude,
 och paa wore vegne haffuer alffuorlig Indsehende, att hand sig
 aldeelis ther effther forhollder, indthill saa lenge wij anderledis
 ther om lader thillsiige. Ther met skeer wor willge och be-
 falling. Thi thag her aldeelis ingen forsømmelse fore. Befallendis
 thig Gudt. Schreffuitt paa wortt Slott Kiøpnehaffn thenndt 17
 Maj Anno 1595. Wnder vortt Signett.

Hogbe^{te} wor Allernaadigste vdualde Herre Prindtz oc
 Konings thillforordnede Regierings Raadt.

Jørgen Rosenkrantz Sten Brahe Manderup Parsberg Jacob Sefeldt
 Egen handt. Egen hand. egen handt. Egen handt.

Udskrift: Oss elsch^e erlig och welbiurdig Caspar Marck-
 daner, wor Mandt, Thiener och Embidtzmandt paa wortt Slott
 Coldinghuss.

Orig. i Kgl. Bibl., blandt Langebeks Excerpter. •Samling af Breve
 til den danske literære Hist. • Et ligelydende] Brev udgik til] Super-
 intendenten i Ribe Stift, M. Peder Hegelund, se Langebekiana, S. 382—84.

7.

*Brev fra M. Jon Jensen Kolding til Universitetets Rektor,
D. Klavs Theophilus.*

Magnifice Dñe Rector, Cœnaui ad Vesperas apud Genero-
sissimum Dñm Sigfridum Grubbe, in ædibus et præsentia Dñi
M. Jonæ Jacobi, et vt antea sæpius me nomine totius senatus
demisit, iussitqve abire in pace. Bene valeat magnificentia Vestra.
Haffniæ 19 Maj.

Jonas Joannis Kol.

manu sua.

Orig. (uden Udskrift) i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 189.

8.

Har Jon Jensen Kolding, som jeg ovenfor (S. 380) har søgt at
godtgjøre, 1570—78 været residerende Kapellan i Kolding, maa han
endel af denne Tid tillige have været Præst i det nærliggende Sogn
Alminde, saaledes som det fremgaar af følgende Kongebrev, som jeg
først blev opmærksom paa, efterat det foregaaende var sat.

*Et Confirmations-Brev paa en Skik og Ordning, som er
gjort paa Alminde Sogn, som er annexeret til Kolding
By-Kirke, ut sequitur ¹⁾.*

Vi Frederik etc. Gjøre alle vitterligt, at efterdi vi nogen
Tid siden forleden have annexeret Alminde Sogn til By-Kirken
her udi vor Kjøbsted Kolding og gjort en Skik og Ordning,
hvorledes den Rente, som udi samme Sogn falder, imellem
Præsten og Kapellanen her sammesteds skiftes skulde, og nu
ere komne udi Forfaring, at udi højbaarne Fyrstindes vor kjære
Fru Moders, salig og højlovlig Ihukommelses, Tid skal herpaa
være gjort en anden Beskeden og Forordning, end som vi gjort
havde. Da efterdi vi ere tilsinds at ville holdet have den For-
ordning, vi først herpaa gjort have, og hvis Breve vi tilforn ud-
givet have ikke at forkrænke, saa og efterdi den Forandring,

¹⁾ Den ved dette Brev gjenoprettede og stadfæstede Forening mellem
Kapellanet i Kolding og Alminde Sogn blev først ophævet for
faa Aar siden. Sml. nedenfor S. 410 Not. 1.

vor kjære Fru Moder udi saa Maade haver tilladt, ikke længer haver været betænkt end udi Hendes Kjærligheds Livstid at skulle blive bestandig, ville vi endeligen holdet have den Skik og Ordning, vi tilforn gjort have, saaledes at Alminde Sogn altid herefter til evig Tid skal blive et Annex til Kolding By-Kirke. Og skal Kapellanerne der sammesteds besøge forskrevne Sogn og der prædike og gjøre Sognefolket saadan Tjeneste inden Kirken og uden, som en Sognepræst sine Sognefolk pligtig er. Skal og Sognepræsten her udi Kolding, den som nu er eller kommendes vorder, nyde, bruge og beholde Præstegaarden til Alminde Kirke med al den Herlighed, der afgaar og en Sognepræst kan med Rette af sin fri Præstegaard tilkomme. Sammeledes skal Kapellanen maa lade oppebære og til sin Underholdning beholde al den anden Præsterente, som falde kan af Alminde Sogn. Og skal Sognepræsten ingenlunde befatte sig med hvis Kapellanen i saa Maade tillagt er. Skal og forskrevne Sognepræst udi Kolding have god flittig Opseende med Kapellanen, at han med Prædiken og anden Gudstjeneste forsørger og forser Sognefolket udi Alminde Sogn, som det sig bør, og at han i alle Maade gjør Sognefolket saadan Tjeneste, som det sig bør og han pligtig er. Cum inhibitione solita. Actum Koldinghus den 7de Novembris 1573.

Acta publ. i Kongl. Bibl., Uldalske Saml., efter Jydske Registre. Nr. 1 Fol. 200.
